

Pomen dobre planinske opreme

Kako so nanjo opozarjali v preteklosti

Razlogov za pisanje teh vrstic je sicer več, a naj za uvod navedem le dva. Prvi so vedno pogostejša opozorila Planinske zveze Slovenije in Gorske reševalne zveze Slovenije o pomenu dobre planinske opreme. Pogostost tovrstnih opozoril je posledica vse številnejših nesreč in intervencij v gorah, v katerih se kot poglaviti razlog prevečkrat navaja slaba oziroma neprimerna planinska oprema. Drugi razlog je izključno osebne narave. V planinah, sploh pa v visokogorju, namreč vedno večkrat srečam pomanjkljivo oblečene pohodnike v popolnoma neprimerni obutvi za hojo po skalah.

Že v preteklosti so pisci planinskih vodnikov usmerjali pozornost k planinski opremi. Med njimi so predvsem nemško pišočji avtorji, večinoma iz sosednje Koroške. Bili so različnih poklicev, načeloma precej izobraženi in seveda goreči navdušenci nad planinami oziroma gorskim svetom. Med njimi so denimo tudi osebe, po katerih se še danes imenujejo naše planinske kočje.¹ Naj omenim le matematika, astronoma in alpinista Johannes Frischaufo,² ki se je v svojih delih posvečal predvsem Kamniško-Savinjskim Alpam.³

Prav listanje gornjskih vodnikov iz preteklega stoletja me je pripeljalo na sled zgodovinarju in časnikarju Petru Radicsu,⁴ o katerem so na voljo številna dela sodobnih raziskovalcev. Študija zgodovine in zemljepisa zaradi bolezni sicer ni mogel dokončati, se je pa ves čas zanimal za planinsko tematiko in objavljaj številne prispevke. Da je v planinski opremi videl precejšen pomen, priča tudi dvakratna objava besedila s to vsebino. Že leta 1883 je članek z različnimi nasveti, povezanimi z obiskom gora, izšel v tretji številki Avstrijskega turističnega časopisa⁵ pod naslovom *Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josef II* (Katekizem za planince iz dni cesarja Jožefa II.), ki ga je povzel po Baltazarju (Belsazarju)

Peter Radics,
plemeniti
(vir: wikipedia)

*Hacquetu*⁶ z naslovom *Wie man am zweckmäßigsten Gebürge bereist?*⁷

Hacqueta cenjeni Wurzbachov biografski leksikon 19. stoletja označuje kot vsestranskega

¹ <https://plangis.pzs.si/?koce> (dostop 23. 7. 2019).

² Frischauf Johannes, Dunaj, 17. 9. 183, † Gradec, 7. 1.

1924. <http://www.biographien.ac.at> (dostop 23. 7. 2019).

³ Naj navedem nekaj njegovih del: *Die Sannthaler Alpen*, 837–1924. Založništvo in izdelava Dunaj: Verlag des Verfassers (1877); *Die Kreuzer-Alpe bei Stein* (1837–1924). Založništvo in izdelava [S. l.]: Verlag des Verfassers, [med 1877 in 1900]; *Die Sannthaler Alpen: mit einer Karte und einem Panorama*. Založništvo in izdelava Dunaj: Brockhausen & Bräuer, 1877.

⁴ Radics Peter (Pavel), Postojna, 26. 9. 1836, † Ljubljana, 24. 9. 1912. <http://www.slovenska-biografija.si> (dostop 26. 7. 2019).

⁵ P. v. Radics, Österr. *Touristenztg.* 3, 1883, str. 61–66.

⁶ Belsazar de la Motte Hacquet, tudi Balthasar ali Balthazar Hacquet, Le Conquet, Bretanja, 1739/1740?, † Dunaj 10. 1. 1815. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 7. Theil.* Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, Dunaj 1861, str. 163–165; in <http://www.slovenska-biografija.si>.

⁷ Belsazar Hacquet, *Leben und Werke* (bearbeitet von Dr. Georg Jakob), Bergverlag Rudolf Rother, München, 1930, str. 209–220.

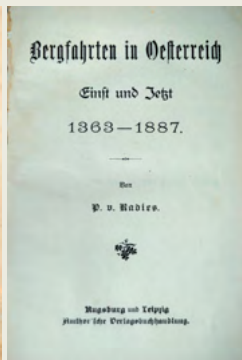

(1) Balthasar Hacquet
(2) Balthasar Hacquet:
*Abbildung und Beschreibung
der südwest- und östlichen
Wenden, Illyrer und
Slaven*
(3) Peter Radics:
*Bergfahrten in
Österreich Einst und
Jetzt 1363–1887*

1

2

3

naravoslovca, našim krajem pa je poznan tudi iz drugih razlogov. Naj na kratko navedem le nekaj osnovnih informacij. V Franciji rojeni doktor filozofije in medicine je po končani vojni leta 1763 potoval po Evropi in se strokovno izpopolnjeval na Dunaju. Leta 1766 je sprejel službo rudniškega kirurga in porodničarja v Idriji, kjer se je posvetil zdravljenju zastrupitev z živim srebrom in preventivi, ter ostal tam do leta 1773. Nato je v Ljubljani deloval kot predavatelj. Med letoma 1774 in 1787 je bil tajnik Kranjske kmetijske družbe, v kateri je od 1785 do 1787 predaval kmetijsko in rokodelsko kemijo. Leta 1773 je postal učitelj anatomije, kirurgije in porodništva na ljubljanskem liceju ter babiški šoli. Hacquet je poleg medicinskega in predavateljskega dela raziskoval slovenske naravne posebnosti, hkrati pa ga štejejo med utemeljitelje alpinizma. Njegovi obiski gora so znani, tako tudi dejstvo, da se je na Triglav povzpel dvakrat, leta 1779 in 1782. Med številnimi deli je gotovo najbolj slavna njegova knjiga s slikami in podrobnostmi slovanskega sveta *Slavus-Venedus-Illyricus; Abbildung und Beschreibung der südwest- und östlichen Wenden, Illyrer und Slaven* iz leta 1782,⁸ do katere lahko bralci dostopijo tudi prek spletnih brskalnikov.

V nadaljevanju bom več pozornosti namenila Hacquetovim nasvetom, ki jih je Radics ponovno objavil v vodiču z naslovom *Bergfahrten in Österreich. Einst und Jetzt 1363–1887* založbe Augsburg und Leipzig Amthorsche Verlagsbuchhandlung, in sicer v šestem poglavju z enakim naslovom kot prvič, torej *Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josef II.* Gre za nekaj več kot sto strani obsežno knjižico majhnega formata s trinajstimi poglavji, med katerimi se na primer četrto poglavje v celoti in precej natančno posveča različnim pristopom (in sestopom) na Triglav. Šesto poglavje te knjižice, ki je z več kot dvajsetimi stranmi namenjeno obiskovalcem gora, nosi že omenjeni precej udarni naslov. Katekizem je sicer beseda, ki jo *Slovar slovenskega knjižnega jezika* opredeli kot "knjiga z osnovami krščanskega nauka, navadno v obliki vprašanj in odgovorov".⁹ Ker pa beseda v grščini (*katekheo*) pomeni učiti, jo lahko uporabimo tudi v nereligioznem

sobesedilu, in sicer kot temeljno vodilo – knjigo – za določeno temo.

Radics uvodno poglavje začne z ugotovitvijo, da doslej s področja hribolazništva še nihče ni objavil tako vrednega, predvsem pa uporabnega dela kot Hacquet, ki ga imenuje "najpomembnejši turist 18. stoletja". Tega je v nadaljevanju na kratko predstavil in med drugim omenil njegov vzpon na Triglav. Naslednjih šest poglavij, ki so namenjena nasvetom planincem, je še danes aktualnih, saj zadevajo vse bistvene elemente planinske opreme. Radics je prvotnemu besedilu z manjšimi odstopanji ostal zvest skoraj v celoti. Tako denimo besedilo v celoti ni bilo več namenjeno vsem raziskovalcem narave, ampak je nagovarjalo le obiskovalce planin in gora.

Hacquet, ki se je nasvetov lotil precej natančno in celovito, se je v uvodu posvetil fizičnim in osebnostnim lastnostim planinca. Ta naj bo telesno močan in dobro grajen, ne premajhen, a tudi ne prevelik, saj preveliki ljudje hitreje izgubijo ravnotežje. Imeti mora zdrava pljuča ter močne in vzdržljive noge. Med osebnostnimi lastnostmi je na prvem mestu omenil srčnost in neustrašnost, torej pogum. Pri tem je mislil na strah pred padci, ki naj bi bil glavni krivec za vrtočlavo in posledično padce, ter zato svetoval dobro pripravo pohodnika pred odhodom v gore. Za privajanje na višino je predlagal vzpenjanje na visoke zvonike ter plezanje po visokih strehah in delovnih odrih.

V nadaljevanju je avtor odločno odsvetoval skušnjave, kot so tobak, vino, topli napitki, mehka postelja, ki jim planinec nikakor ne bi smel podleči. Pomembno je tudi, da planinec ni oženjen, ker to zastruplja pogum.

Kar zadeva hrano, po Hacquetu zadostuje kruh z mlekom ali nekaj sira, v sili pa tudi samo kruh in voda, kar je že sam izkusil. Nekoč je namreč jedel samo riž, ki mu je postal celo najljubša jed. Na poti planincu sicer ne sme zmanjkati soli, a se je kljub temu treba izogibati slanega mesa, ker povzroča hudo žejo. Ta je v hribih vse prepogosta, sploh v apnenčastem svetu, kjer se voda skriva le v redkih globelih. Da bi se tej peklenski nadlogi izognili, priporoča *plehnato* steklenico ali kaj podobnega, napolnjeno z vodo. Kot zdravnik je priporočal, da je treba zlasti v vročih dneh v steklenico z vodo kaniati nekaj rastlinske kisline, ki zna biti v primeru pitja stoječe vode še kako koristna.

Pri oblačilih je Hacquet na prvo mesto postavil pokrivalo, to je usnjeno kapo, ki se mora na glavo uستي kot nekakšen dežnik. Ker je izdelana iz (svetlečega, to je gladkega) usnja, je lahka, upogljiva in kot taka primerna tudi za nošenje v torbi. V nadaljevanju še doda, da so te *haube* sicer ruskega porekla, a od vseh doslej znanih pokrival najboljše.

Lasje planinca morajo biti postrizeni na okroglo ali speti v kratek čop. Ker se v hribe odhaja v vročih dneh, je znojenje večje, zato si je najprimerneje okoli glave zavezati bel trak, ruto, katere vogal naj visi

⁸ <http://www.slovenska-biografija.si> (dostop 24. 7. 2019).

⁹ <https://fran.si> (dostop 22. 7. 2019).

čez vrat. Ob lahmem vetru bo planinec na ta način imel tudi hlajenje.

K najprimernejšim oblačilom po njegovem sodijo brezrokavnik in dolge hlače, narejene iz gamsje kože, ki morajo biti pri kolenih dovolj široke. Srajca naj bo kratka, a široka, ne nagubana, in s štirimi žepi – dva na zunanji in dva na notranji strani v višini prsi. V enem od notranjih žepov naj bodo papir, pribor za pisanje in denarnica, v drugem dvocevna pištola. (Upoštevati je treba čas, v katerem je pisec živel.) V zunanjih žepih se nosi kratek angleški daljnogled, tak kot so ga imeli oficirji na bojiščih, ter majhen kompas. Poleg povečevalnega stekla je v manjšem žepu (zato, da ne pade ven) na brezrokavniku obvezna žepna ura.

Na nogah planinec ne rabi nič drugega kot iz usnja izdelane (kratke) škornje s čim debelejším podplatom. Zgornji del škornja naj bo iz mehkega, debelega angleškega usnja. To je namreč dobra obramba pred kačjimi ugrizi, ki so v vročih dneh lahko prav pogosti. Kot zdravnik je v primeru kačjega pika svetoval podvezovanje s trakom ter rezanje rane z iglo, trnjem ali noževo konico, da rana zakrvari.

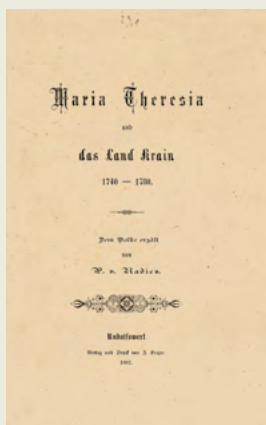
Usnjene rokavice, ki se jih uporablja pri plezanju, so, tako kot kratek plašč, nujne. Kratek plašč pohodnika brani ne le pred vetrom, snegom ali dežjem, ampak tudi pred hudim mrazom, ki je z višino lahko še posebno oster.

Pisec se je posvetil tudi dodatni zunanji opremini planinca, predvsem za tisti čas običajnim prevoznim sredstvom. Ta so zaradi zastarelosti sodobnemu bralcu danes nepomembna, a jih na kratko navedam samo kot zanimivost. Pohodniku je za pot iz čisto praktičnega razloga svetoval šest do sedem let starega, belega ali belo-sivega konja. Planinec, ko se odpravi višje v hribe, mora konja namreč pustiti na kakšni planini, ob vrnitvi v dolino pa ga bo zaradi barve precej lažje našel. Podrobnemu opisu konja sledi nekaj navodil za pravilno ježo in nasvetov v zvezi s prtljago. Ta naj bo pričvrščena na sedlu v dveh torbah, v katerih je med različnimi rečmi predvideval tudi knjigo.

Peto poglavje je namenjeno zaščitnim ukrepom, na katere mora planinec nujno pomisliti pred odhodom v hribe. Pisec izpostavi možnost kraje denarja in iz lastnih izkušenj svetuje, naj se ga skriva v gumbih. Z usnjem prekrite kovanci se namreč še zdaleč ne prepoznajo kot možno skrivališče denarja.

Pred odhodom je treba pripraviti tudi hrano, torej že prej omenjeni riž, sol, nekaj masla, občasno kakšno divjačino.

V splošnih napotkih obiskovalcu planin se Hacquetu zdi povsem logično, da hodijo v gore le domačini oziroma samo tisti, ki imajo planinskega (gorskega) vodnika. Izhajajoč iz lastnih izkušenj svetuje upoštevanje vodnikovih predlogov in sviri pred nepokorščino ter prepiranjem z njim. Ob tem zagotavlja, da se z vodnikom vsak planinec počuti varnega v več ozirih, tudi pred tem, da bo umrl od lakote.

K rezervnim stvarjem sodita srajca in za zdravje nujen flanelast *lajbič*, katerega vrednost je spoznal šele v zadnjih letih pohajanja po gorah. V poletnih mesecih je znojenje močnejše, korak pa zaradi redkejšega zraka počasnejši. Zato predvideva na sto ali dvesto korakov kratek počitek. Prepričan je, da počivanje s preznojenimi oblačili na koži sčasoma pripelje do revme, ki se je ni več moč znebiti. Da bi to preprečil, se mu zdi uporaba flanelastega brezrokavnika več kot smiselna.

K obvezni opremini planinca je štel tudi vrv in palico z zanko za roke. Na vrv se po njegovem mnenju lahko privežemo, da se zaščitimo med prečenjem ledenikov in tudi med siceršnjim plezanjem.

V zaključnem poglavju je Hacquet želel odgovoriti na vprašnje, kdaj je najprimernejši čas za obisk gora. Odgovor je bilo sicer mogoče razbrati med vrsticami že v prejšnjih poglavjih – najprimernejši čas za obisk gora je po njegovem v jasnem vremenu in dolgih poletnih dneh.

Sklepne besede po zapisanem pravzaprav niti niso potrebne. Kot je videti, se namreč nasveti obiskovalcem planinskega in gorskega sveta iz daljnega 18. stoletja v precejšnji meri dotikajo današnjih, saj zajamejo vse ključne točke planinske opreme, torej primernih oblačil, čevljev, fizične pripravljenosti itd.

Ne nazadnje gre v prispevku bolj za apel in željo, da bi se besedilo dotaknilo čim več duš bodočih obiskovalcev naših planin in gora. ●

Literatura:

Belsazar Hacquet, *Leben und Werke* (bearbeitet von Dr. Georg Jakob), Bergverlag Rudolf Rother, München, 930, str. 209–220. (Knjiga je v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani.)

Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 7. Theil. Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, Dunaj 1861.

<http://www.biographien.ac.at>.

<http://www.slovenska-biografija.si>.

<https://fran.si>.

Peter v. Radics: *Bergfahrten in Österreich. Einst und Jetzt 1363–1887*, Augsburg und Leipzig Amthor-sche Verlagsbuchhandlung. (Knjiga je v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani.)

Nekaj naslovnih knjig Petra Radicsa:

(4) 1881 Peter Radics – *Maria Theresia und das Land Krain* (notranja)

(5) 1882 Peter Radics – *In's Kärnten*

(6) 1885 Peter Radics – *Führer durch Krain*